

Asupra identificării geților, dacilor și Daciei din operele autorilor bizantini din secolele X-XV

Vasile MĂRCULEȚ

O caracteristică a lucrărilor autorilor bizantini din secolele X-XV o reprezintă tendința lor spre arhaizare. Fideli acestei orientări literare și modelelor din antichitate, în lucrările lor, ei utilizează constant, pentru a denumi popoare, țări, locuri etc. contemporane epocii în care scriu, etnonime sau toponime antice. Între acestea, destul de frecvent sunt folosite etnonimele *daci* și *geți*, sau toponimul *Dacia* pentru a desemna diferite popoare sau organizări politico-statale din această parte a continentului, sau uneori chiar mai îndepărtate. Asupra acestor denumiri, a identificării și localizării lor ne vom concentra în continuare în materialul prezent.

Facem de asemenea precizarea că folosirea, uneori concomitentă, a celor două etnonime, *geți* și *daci*, de către unii autori bizantini în lucrările lor nu ne permite abordarea independentă, separată, a informațiilor referitoare la ele, ci în comun. În această situație, am optat pentru o prezentare și o tratare cronologică a acestor știri.

În secolul al X-lea, în lucrarea cunoscută sub denumirea *Lexiconul Suidas*, autorul sau autorii anonimi face/fac următoarea precizare: „*Dacii: care acum sunt numiți pecenegi*”¹. Fără îndoială, identificarea pecenegilor, contemporani autorului sau autorilor lucrării, cu dacii nu este rezultatul vreunei legături de înrudire între cele două popoare, ci el are categoric o conotație de ordin geografic: pecenegilor, care din secolul al X-lea s-au stabilit în teritoriile locuite altădată de daci, le-a fost acordat în mod arbitrar numele acestora².

Aceeași semnificație o are etnonimul *daci* și în două note marginale din secolul al XI-lea la lucrarea lui Constantin Porphyrogenetos, *De administrando imperio*, semnalate de bizantinistul maghiar Moravcsik Gyula. Prima dintre ele apare în forma „*dacii pecenegi*”, iar cea de-a doua, foarte explicită, precizează că „*pecenegii care se numeau mai întâi daci*”³. Aceeași semnificație o are etnonimul *daci* și în *Lexiconul* lui Ioan Zonaras din secolul al XII-lea, care care consemnează: „*daci: pecenegii*”⁴.

Denumirile de *geți* și *daci* folosite pentru a denumi populațiile de la nord de Dunăre se întâlnesc și în lucrările cronicarilor Mihail Psellos (sec. XI) și Anna Comnena (sec. XII), care relatează o invazie pecenegă în imperiu în anul 1059, anihilată de împăratul Isaac I Comnenos (1057-1059). Primul relatează că „*popoarele acelea, care stăpânesc peste pământurile despărțite de împărăția romeilor prin Istros, se sculară fără veste și se mutaseră cu totul pe pământurile noastre din pricina geților vecini cu ei, care, tot prădându-i și jefuindu-i îi siliră să se strămute*”⁵. La rândul său, Anna Comnena, referindu-se la aceleași evenimente, relatează că atunci „*când căpeteniile dacilor nu au mai vrut să respecte înțelegerea pe care o încheiaseră odinioară cu romeii, încălcând-o și nerespectând jurământul, aflând acest lucru, sauromații, care erau numiți de cei vechi mysieni, nu au mai vrut să stea liniștiți în granițele lor, căci aceștia locuiseră până atunci în ținutul pe care Dunărea îl despărțea de imperiul romeilor, și l-au părăsit cu toții și au venit în ținuturile noastre. Ei au plecat de acolo din pricina dușmăniei pe care le-o purtau geții, vecinii lor, care nu încetau să-i atace*”⁶.

¹ *Suidae Lexicon*, edidit Ada Adler, vol. II, Leipzig, 1930, p. 2; Cf. *Fontes Historiae Daco-Romanae*, vol. II, București, 1970, p. 698-699.

² Cf. A. Decei, *Românii din veacul al IX-lea până în al XIII-lea, în lumina izvoarelor istorice armenesti*, în AIIN, Cluj, 1936-1938, 547-548. Pentru discuții mai ample, vezi: S. Brezeanu, *Les „Daces” de Suidas. Une réinterprétation*, în RESEE, XXII, 1984, 2, p. 113-122.

³ Gy. Moravcsik, *Byzantinoturcica*, vol. II, Berlin, 1958, p. 116.

⁴ Iohannis Zonarae, *Lexicon ex tribus codicibus manuscriptis nunc primum edidit observationibus illustravit et indicibus instruit* J.A.H. Tittmann, vol. I, Leipzig, 1808, p. 464; Cf. S. Brezeanu, *op. cit.*, p. 113-114.

⁵ Mihail Psellos, *Cronografia. Un veac de istorie bizantină (976-1077)*, ed. N.Ș. Tanașoca și R. Alexandrescu, Iași, 1998, VII, 67.

⁶ Anna Comnena, *Alexiada*, ed. N.Ș. Tanașoca și M. Marinescu, București, 1977, III, VIII, 6 (în continuare: Comnena).

Identificarea popoarelor pe care cei doi autori bizantini îi denumesc *geți* sau *daci* a constituit o problemă care s-a aflat în atenția specialiștilor. Astfel, *geții* sunt identificați de Moravcsik Gyula, Gyoni Mathias, Vasilka Tăpkova-Zaimova, Petre Diaconu sau Nicolae-Șerban Tanașoca cu uzii⁷. Nicolae Iorga, în schimb, consideră că *geții* menționați de cronicarii bizantini „*nu pot fi decât cunani*”⁸, identificare acceptată și de I. Ferent⁹. În ceea ce-l privește pe Ion Barnea acesta susține că sub denumirea de *geți*, este probabil „*că trebuie să înțelegem pe românii dintre Carpați și Dunăre*”¹⁰.

După părerea noastră, credem că răspunsul este puțin mai complex. Ca urmare, noi considerăm că *geții* menționați de cei doi autori bizantini trebuie identificați, fie cu românii nord-dunăreni, fie, cel mai probabil, dată fiind convulsiile etnice din această regiune în perioada menționată, cu acel conglomerat de populație format din aceștia și noile elemente turanice, uzii, aflate în curs de afluire în regiune.

Cine sunt însă *dacii* amintiți de cronicarii bizantini? În acest caz, majoritatea specialiștilor îi identifică pe aceștia cu maghiarii¹¹. La fel sunt identificați *daci* menționați de Anna Comnena și cu prilejul prezentării unei invazii pecenege consumate în primăvara anului 1087, când relatează: „*Odată cu sosirea primăverii, Tzelgu (căpetenia care se afla în fruntea armatei sciților) a trecut valea superioară a Dunării în fruntea unei armate puternice, cam de optzeci de mii de oameni, sarmați și sciți, și un corp numeros de daci, al căror conducător se numea Solomon*”¹².

După părerea noastră, identificarea *dacilor* menționați de Anna Comnena cu ungurii este o problemă discutabilă. Ne bazăm această afirmație pe faptul că în 1059, când are loc prima dintre cele două invazii de care ne ocupăm, Ungaria se afla în plin război civil, ce-l opunea pe regele Andrei I (1046-1060) fratelui său Bela, viitorul rege (1060-1063)¹³, fapt ce nu-i permitea să se angajeze într-o campanie împotriva Bizanțului, iar în 1087 când se consumă ce de-a doua incursiune barbară în imperiu, la care participă ex-regele Solomon (1063-1074), acesta era el însuși fugăr la barbari¹⁴, fapt care nu-i permitea să comande contingente regulate ale armatei maghiare. Pe baza acestor informații, conchidem că *daci* participanți la cele două invazii pecenege în Imperiu Bizantin din 1059 și 1087, menționate de Anna Comnena, sunt luptători proveniți din teritoriile aflate sub jurisdicția regilor Ungariei, cel mai probabil din Transilvania, acționând alături de pecengi sub comanda unor căpetenii proprii (în 1059), sau în serviciul lui Solomon (în 1087), putând fi deci foarte bine, atât români, cât și unguri, sau chiar cete mixte.

La sfârșitul secolului al XI-lea și în prima jumătate a secolului al XII-lea, asemenea etnonime apar și în poeziile cu caracter istoric ale poetului Theodoros Prodromos. Astfel, cu ocazia încoronării basileului Alexios I Comnenos (1081-1118) în anul 1081, acesta scria un poem în versuri, între care și acela că „*pe tine te ocratesc triburile diocleaților și dacilor*”¹⁵.

Cine sunt *dacii* la care face referire poetul bizantin? De unde este originară această populație care le-a împrumutat numele? Răspunsul ni-l oferă însuși poetul bizantin. Asocierea lor cu triburile diocleaților sau diocleilor din nord-vestul Peninsulei Balcanice, ne permit concluzia că, Theodoros Prodromos folosește etnonimul *daci* pentru a-i desemna pe o parte din locuitorii nord-vestului Peninsulei Balcanice, cei care în epoca sa ocupau teritoriile fostei dioceze romano-bizantine Dacia.

⁷ Gy. Moravcsik, *op. cit.*, p. 111; M. Gyoni, *Zur Frage der rumänischen Staatsbildungen im XI. Jahrhundert in Paristrion, in Ostmitteleuropäische Bibliothek*, nr. 48, Budapest, 1944, p. 91; V. Tăpkova-Zaimova, *Quelques remarques sur les noms ethniques chez les auteurs byzantins*, în *Studien zur Geschichte und Philosophie des Altertums*, Budapest, 1968, p. 403; P. Diaconu, *Les Petchénègues au Bas-Danube*, București, 1970, p. 59, n. 166; N.Ș. Tanașoca, *Note la M. Psellos, Cronografia*, p. 245, p. 53; Idem, *Note la Ana Comnena, Alexiada*, vol. I, p. 135, n. 3.

⁸ N. Iorga, *Cele dintâi cristalizări de stat ale românilor*, în Idem, *Studii asupra evului mediu românesc*, București, 1984, p. 44.

⁹ I. Ferent, *Cumanii și episcopia lor*, 1931, p. 5.

¹⁰ I. Barnea, *Criza stăpânirii bizantine. Problema formațiunilor politice din a doua jumătate a secolului al XI-lea pe teritoriul Dobrogei*, în I. Barnea, Șt. Ștefănescu, *Din istoria Dobrogei*, vol. III: *Bizantini, români și bulgari la Dunărea de Jos*, București, 1970, p. 132.

¹¹ N. Iorga, *op. cit.*, p. 44; Gy. Moravcsik, *op. cit.*, p. 116; N.Ș. Tanașoca, *Note la Ana Comnena, Alexiada*, vol. I, p. 135, n. 1.

¹² Comnena, VII, I, 1. Pentru prezentarea acestei campanii împotriva Bizanțului, vezi și: *Chronicon pictum Vindobonense (Cronica pictată de la Viena)*, în G. Popa-Lisseanu, *Fontes Historiae Daco-Romanorum (Izvoarele istoriei românilor)*, vol. XI, București, 1935, LXII, unde acțiunea este atribuită cumanilor (în continuare: *Chronicon pictum*).

¹³ *Chronicon pictum*, LI.

¹⁴ Cf. *Ibidem*, LXII, unde se afirmă că fostul rege Solomon s-a refugiat la cumani.

¹⁵ Theodoros Prodromos, în *Fontes Historiae Daco-Romanae*, vol. IV, București, 1982 p. 68-69.

Etnonimul *daci* se regăsește de asemenea și în versurile adresate de același poet împăratului Ioan II Comnenos (1118-1142). Omagiindu-l pe împărat cu prilejul victoriei obținute în anul 1128 asupra forțelor maghiare în apropiere de Belgrad, poetul bizantin scrie între altele și că „*ai învins neamul dacilor*”¹⁶.

Se referă și în acest caz autorul bizantin la aceiași locuitori ai fostei diocese Dacia ca și în cazul precedent? Cu siguranță nu! Plecând de la faptul incontestabil că în cadrul armatei maghiare au luptat și importante contingente recutate din rândul românilor transilvăneni, considerăm că, în acest caz, aceștia sunt desemnați cu etnonimul *daci* de către poetul bizantin¹⁷. Credem de asemenea că la aceiași români transilvăneni se referă poetul bizantin și în alte două din poeziile sale. Spre exemplu, astfel de referiri face și atunci când adresându-se aceluiși împărat, Ioan II Comnenos, subliniază că „*ai dat cetățenilor credincioși, ca prizonieri să le care apă, pe daci și toate popoarele de lângă Istru*”, sau amintește „*izbânzile împotriva întregului neam dacic și ale întregii Pannonii*”¹⁸.

În același secol al XII-lea, etnonimele *daci* și *geți*, folosiți pentru a denumi etnii contemporane, se regăsesc și într-un discurs al oratorului Nikolaos Kallikles, rostit în fața împăratului Ioan II Comnenos pe care îl îndeamnă: „*Poate să urle un câine persan, o panteră scitică, un lup getic sau să strige peonii și să țipe dacul, tu încleștează-ți fălcile, stăpâne, și zdrobește*”, pentru ca în continuare, referindu-se la victoriile basileului să constate că „*nimiceai scității, fugăreai geții*”¹⁹.

Etnonimul *daci* folosit de acest autor are o certă semnificație etno-geografică. El îi desemnează cu certitudine pe românii nord-dunăreni, în speță pe cei din Transilvania, vecinii ungarilor.

Mai dificilă este însă identificarea *geților* amintiți de Nikolaos Kallikles. Editorul român al textului, H. Mihăescu, a văzut în ei pe „*vlahi sau bulgari*”²⁰. În ceea ce ne privește, considerăm că prin *geți*, autorul bizantin îi desemnează pe românii nord-dunăreni. Ne bazăm această opinie pe faptul că acesta îi asociază, atât cu „*lupul getic*”, cu trimitere directă la stindardul și simbolul geto-dacilor (*draco*), cât și cu *scității*, care nu sunt alții decât pecenegii, pe care i-au secondat, foarte probabil, în campania lor împotriva imperiului din anul 1127, în urma căreia aceștia au fost nimiciți de forțele imperiale comandate de basileul Ioan II Comnenos.

Trimiteri interseante la *daci* apar și în lucrarea hagiografică *Cuvânt despre minunile Sfântului Dimitrie*, a disconului și arhivarului din Thessalonik, Ioannes Staurakios (sec. XII-XIII). Aceste știri apar în câteva fragmente ale lucrării care relatează misiunea de pacificare a unui demnitar bizantin (guvernator) la *daci*.

Prezentând întâmplările trăite de acesta în călătoria sa, autorul bizantin relatează pentru început că „*a ajuns la Thessalonik [...], un guvernator în drum spre daci. El urmărea să meargă acolo spre a liniști unele tulburări lumești, însă a fost înfruntat de o boală neașteptată și dus în cetate spre a face un popas*”²¹. În continuare, aflăm că însănătoșindu-se miraculos, „*după ce a pus rânduială în felul acesta, cu mărinimie [...], a pornit mai departe în călătorie spre daci*” și că „*după ce a luat hlanida sfântă a martirului ca însoțitoare și tovarășă de călătorie, guvernatorul s-a luminat la față și s-a îndreptat repede spre daci, ajungând până la Istru*”²².

Principalele probleme pe care le ridică informațiile prezentate sunt identificarea populației desemnate cu numele de *daci* și a locului său de origine. Asupra acestor aspecte ne vom opri în continuare.

Răspunzând acestei întrebări, H. Mihăescu, editorul român al textului, bazându-se, foarte probabil, pe faptul că un guvernator imperial nu putea fi numit decât în fruntea unei populații din interiorul hotarelor imperiului, susține că „*guvernatorul mergea de la Constantinopole, prin Thessalonik și valea Vardarului, spre Dacia Ripensis*”²³. În consecință, plecând de la această concluzie, el îi identifică astfel pe *dacii* din lucrarea lui Ioannes Staurakios cu locuitorii teritoriilor acestei foste provincii romano-bizantine, riverană Dunării.

În ceea ce ne privește, nu împărtășim această opinie. Ne bazăm această contestație pe câteva informații transmise de același autor care ne informează că pentru a ajunge la *dacii*, demnitarul bizantin care, foarte probabil, în momentul trimiterii în această misiune îndeplinea funcția de guvernator al vreunei theme a

¹⁶ *Ibidem*, p. 70-71.

¹⁷ Cf. H. Mihăescu, *Note la Theodoros Prodromos*, în *Fontes Historiae Daco-Romanae*, IV, p. 71, unde emite o opinie asemănătoare.

¹⁸ Theodoros Prodromos, în *loc. cit.*, IV, p. 70-71.

¹⁹ Nikolaos Kallikles, în *Fontes Historiae Daco-Romanae*, IV, p. 46-47.

²⁰ Cf. H. Mihăescu, *Note la Nikolaos Kallikles*, în *Fontes Historiae Daco-Romanae*, IV, p. 46-47.

²¹ Ioannes Staurakios, *Cuvânt despre minunile Sfântului Dimitrie*, I, 5, în *Fontes Historiae Daco-Romanae*, IV, p. 92-93.

²² *Ibidem*.

²³ H. Mihăescu, *Note la Ioannes Staurakios*, în *Fontes Historiae Daco-Romanae*, IV, p. 93.

imperiului, de unde și calitatea atribuită de autor, a trebuit să traverseze Dunărea²⁴. Această informație îi plasează pe *dacii* menționați de autorul bizantin la nord de fluviu, pe malul său stâng. Plecând de la această constatare, conchidem deci că prin *daci*, autorul îi desemnează, nu pe locuitorii din fosta Dacie Ripensis, ci pe cei din fosta Dacia Traiană, din regiunile riverane Dunării, în rândul cărora, în momentul istoric respectiv, îi putem identifica, în primul rând, pe români, dar și pe cumani.

Pe baza concluziei de mai sus considerăm oportun să facem precizarea că demnitarul bizantin nu a fost trimis la *daci* pentru a ocupa o funcție administrativă din cadrul ierahiei provinciale bizantine, ci el a îndeplinit o misiune diplomatică, cea a unui ambasador, trimis la o populație dinafara granițelor imperiului. Totodată, informațiile cuprinse în lucrarea lui Ioannes Staurakios relevă strânsele legături existente între Imperiul Bizantin și locuitorii de pe malul stâng al Dunării²⁵.

În secolul al XIV-lea, referiri la Dacia întâlnim în *Oracolele lui Leon*. Respectiva lucrare înregistrează între altele faptul că „*tătarii și ismaeliții iau Sebasteia, Dacia*”²⁶.

Nicolae Iorga, istoricul care a semnalat pentru prima dată izvorul în istoriografia românească, într-o scurtă notă, consideră că aluzia la această *Dacie* este una obscură, iar contextul în care ea este menționată este unul asiatic²⁷. În ceea ce ne privește, analizând cu atenție această sursă am constatat că ea prezintă cuceririle mongole și musulmane din Asia și Europa absolut haotic, fără a face vrea distincție între unele și altele. Mai mult chiar, sursa respectivă amestecă arbitrar și dezordonat, fără nicio ordine sau vreun criteriu, regiuni și localități din Europa cu unele din Asia. Pe baza acestei constatări, conchidem deci că cucerirea *Daciei* este atribuită de izvorul în cauză, tătarilor. În consecință, susținem că această *Dacie* la care face trimitere sursa bizantină nu este în niciun caz vreo regiune asiatică, ci că toponimul respectiv desemnează, fără dubii, teritoriile carpatodunărene.

Etnonimele *geți* și *daci* și toponimul *Dacia* sau variante ale lor se regăsesc din abundență și în lucrările unor cronicari bizantini din secolul al XV-lea. În unele situații, foarte rare de altfel în această epocă, ele îi desemnează pe unguri, dar în majoritatea covârșitoare a cazurilor însă, ele se referă la românii nord-dunăreni.

O informație în sensul că uneori etnonimele *geți* și *daci* i-ar desemna pe ungurii ne oferă cronicarul Laonikos Chlakokondylas. Referindu-se la originile ungarilor acesta consemnează faptul că în societatea bizantină „*unii cred că aceștia au fost geți în vechime; locuind sub muntele Hem și, îndurând multe rele din partea sciților, s-au retras în sus în țara aceasta, în care locuiesc și acum; alții spun că au fost daci*”²⁸. Falsitatea acestor păreri este sublinată de cronicarul bizantin însuși, care contestă veridicitatea lor.

Cu etnonimul *daci*, Chalkokondylas îi desemnează însă pe românii nord-dunăreni, al căror teritoriu de locuire este desemnat de cronicarul bizantin cu toponimul *Dacia*. Autorul face însă o distincție clară între românii transilvăneni, numiți *peonodaci*, adică *dacii* de lângă sau supuși de peoni, termen cu care sunt numiți ungurii, și românii extracarpatici, numiți *daci*. Aceeași distincție este făcută de cronicar și în

²⁴ Ioannes Staurakios, *op. cit.*, I, 5, în *loc. cit.*, p. 92-95: „*Acest fluviu navigabil și cu valuri mari înghetase cu totul din cauza gerului și se făcuse ca de piatră, dar după aceea se dezghețase în întregime de adierea călduță și ducea cu el sloiuri de gheață asemenea unor stânci de munte. Ce se putea face în asemenea împrejurări? Guvernatorul dădea să treacă, dar fluviul se înfuria și se întărâta, producând o mulțime de spumă, semn al însuflețirii, agitației și mișcării sale: el a rupt podul improvizat în grabă și l-a înghițit cu zgomot. Se scurgeau zile de-a rândul și fluviul nu îngăduia trecerea guvernatorului, de aceea acesta a chemat în ajutor martirul. I-a apărut în vis cutia în care pusese hlamida și cingătoarea acestuia; deci a poruncit ca acestea să fie puse împotriva valurilor. Le duse deci în apă și deodată, ca printr-o minune, fluviul și-a domolit avântul, ca și cum s-ar fi rușinat de hlamida martirului, întocmai ca odinioară Iordanul cel frumos în fața cutiei lui Isus Navi. Și astfel guvernatorul a trecut dincolo*”.

²⁵ Pentru alte informații privind legăturile Imperiului Bizantin cu românii nord-dunăreni în secolul al XII-lea, vezi: Ioannis Cinnami, *Epitome rerum ab Ioanne et Alexio Comnenis gestarum ad fidem codicis Vaticani recensuit Aug. Meineke*, Bonn, 1836, VI, 3; Cf. *Fontes Historiae Daco-Romanae*, vol. III, București, 1975, p. 238-241; Nicetae Choniatae, *Historia*, recensuit I. Bekker, Bonn, 1835, p. 170-171; Cf. *Fontes Historiae Daco-Romanae*, vol. III, p. 250-251. Pentru discuțiile asupra informațiilor transmise de Ioannes Kinnamos și Niketas Choniates, vezi: E. Stănescu, *Les «Βλαχοί» de Kinnamos et de Choniates et la présence militaire byzantine au nord du Danube sous les Comnènes*, în RESEE, IX, 1971, 3, p. 585-593; V. Mărculeț, *Vlahii în acțiunile militare din timpul Comnenilor*. RIM, 2 (60), 2000, p. 46-47.

²⁶ *Oracolele lui Leon*, în *Fontes Historiae Daco-Romanae*, IV, p. 136-137.

²⁷ N. Iorga, în RI, 6, 1920, 10-12, p. 272.

²⁸ Laonic Chalcocondil, *Expunerii istorice*, ed. V. Grecu, București, 1958, p. 60-61.

ceea ce privește organizările politico-statale ale acestora: Transilvania este *Dacia peonilor* sau *Peonodacia*, respectiv Dacia stăpânită de unguri și aflată în componența Regatului Ungariei, în timp ce Țara Românească este *Dacia*²⁹.

În acest punct al studiului nostru considerăm oportun să facem precizarea că Laonikos Chalkokondylas nu utilizează întotdeauna toponimul *Dacia* pentru a desemna exclusiv Țara Românească sau vreun alt spațiu geografic locuit de români. Astfel, în câteva cazuri, în lucrarea sa cronicarul bizantin îl folosește, fie în forma menționată, *Dacia*, fie în forma *Dania*, spre a desemna Danemarca³⁰.

Un alt cronicar bizantin din secolul al XV-lea care folosește etnonimele *geți* și *daci* pentru a-i desemna pe românii nord-dunăreni este Kritobulos din Imbros. Mult mai riguros însă decât predecesorii sau contemporanii săi în a utiliza aceste etnonime, cronicarul bizantin folosește pentru a-i desemna pe românii din diferitele arii geografice, numele strămoșilor lor care au locuit în antichitate regiunile respective. Spre exemplu, românii din spațiul intracarpatic și Banat sunt *daci*, iar teritoriile locuite de ei, respectiv Transilvania și Banatul, sunt denumite cu toponimul generic *Dacia*³¹. În schimb, românii de la sud de Carpați sunt *geți*, iar țara locuită de ei, Țara Românească, este „*țara geților*”, domnia munteană este „*domnia geților*”, domniii Țării Românești sunt „*domniile geților*” sau „*domni și oblăduitori ai geților*”³².

Semnalăm în acest context, ca pe un caz particular, faptul că Ioan (Iancu) de Hunedoara (1441-1456) este numit de Kritobulos, *Ioan Getul*³³. După părerea noastră, prin atributul *Getul* conferit lui Ioan de Hunedoara, cronicarul bizantin încearcă să acrediteze o teză care să susțină originea munteană a marelui militar și om politic transilvănean. Pe ce surse își bazează Kritobulos această opinie nu știm, dar suntem în măsură să afirmăm că ea este complet nefundamentată, originea transilvăneană a lui Ioan de Hunedoara, ridicat din rândul cnezimii hunedorene, fiind certă și în afara oricărei discuții.

În încheierea prezentului studiu, sintetizarea rezultatelor la care am ajuns în urma realizării sale ne permite formularea următoarelor **concluzii**:

1. O serie de cronicari sau literați bizantini din secolele X-XV – Anna Comnena, Theodoros Prodromos, Nikolaos Kallikles, Ioannes Sturakios, autorul sau autorii *Oracolelor lui Leon*, Laonikos Chalkokondylas, Kritobulos din Imbros – folosesc etnonimul *daci* pentru a-i desemna pe românii nord-dunăreni, îndeosebi pe cei sud-carpatici. Alții – Laonikos Chalkokondylas – utilizează etnonimul *peonodaci*, pentru a-i desemna pe românii transilvăneni. Uneori însă, cu etnonimul *daci*, unii autori bizantini – autorul sau autorii *Lexiconului Suidas*, Constantin Porphyrogenetos, Ioan Zonaras, Theodoros Prodromos – îi desemnează, fie pe pecenegi, fie pe locuitorii din fosta dioceză Dacia, sau în cazuri excepționale pe unguri.

2. Etonimul *geți* este folosit de cronicarii și scriitorii bizantini din secolele X-XV – Mihail Psellos, Anna Comnena, Nikolaos Kallikles, Kritobulos din Imbros – pentru a-i desemna, în primul rând, pe românii nord-dunăreni. În unele cazuri însă, etnonimul *geți* este folosit de unii autori bizantini pentru a-i desemna pe pecenegi, iar, în situații extrem de rare, pe uzi sau maghiari.

3. Toponimul *Dacia* este folosit de autorii bizantini din secolele XIV-XV – autorul sau autorii *Oracolelor lui Leon*, Laonikos Chalkokondylas – pentru a desemna, fie întregul teritoriu locuit de românii nord-dunăreni, fie numai Țara Românească. Pentru desemnarea Transilvaniei, unii cronicari bizantini – Laonikos Chalkokondylas

²⁹ *Ibidem*, p. 63-64, 75, 93, 114-115, 120, 130, 137, 148, 155, 158, 171, 184, 189, 193, 197-200, 210, 214, 225, 282-291, 293, 300.

³⁰ *Ibidem*, p. 59: „*De aici încolo se întinde (Germania, n.n.) la dreapta până la oceanul de pe la țara celților și la stânga de pe la Dania, precum și înspre insulele Britanice*”; p. 68: „*În portul acestui oraș (Bruges, n.n.) intră corăbiile din această mare a noastră și din orașele de la marginea oceanului ale Germaniei, Iberiei, Angliei, Daniei și ale altor stăpâniri*”; p. 92: „*Aici (în Inflanda, probabil Estonia sau Letonia) acostează și corăbiile din Dacia și Germania, aducând în această țară încărcături de mărfuri britanice și celtice totodată*”. Pentru unele discuții asupra identificării popoarelor și teritoriilor desemnate cu etnonimul *daci* și toponimul *Dacia*, vezi: M.P. Dan, *Cehi, slovaci, și români în veacurile XIII-XVI*, Sibiu, 1944, p. 61-63, unde consideră că etnonimul *daci* și toponimul *Dacia* se referă la români și teritoriile românești; Cf. Fr. Pall, *Recenzia* la lucrarea lui M.P. Dan, în *RHSEE*, XXII, 1945, p. 320, unde consideră că termenii se referă la danezi și Danemarca.

³¹ Critobul din Imbros, *Din domnia lui Mahomed al II-lea. Anii 1451-1467*, ed. V. Grecu, București, 1963, I, 14, 17; II 18, 1; II, 18, 4; IV, 10, 2.

³² *Ibidem*, IV, 10, 1; IV, 10, 3-10.

³³ *Ibidem*, I, 14, 17; IV, 10, 2.

– folosesc toponimul *Peonodacia*. În câteva cazuri, toponimul *Dacia* sau *Dania* este folosit în secolul al XV-lea de același Laonikos Chalkokondylas pentru a denumi Danemarca.

**Concerning the Identification of the *Getae*, *Dacians* and *Dacia*,
from the Byzantine's Writings of the 10-15th Centuries**
(Summary)

A series of byzantine authors from the 10 and 15th centuries, chroniclers writers and poets, use the term *Dacian* for designating the North-Danube Romanians, particularly the ones from South-Carpathians and the term *Peonodaci* for designating the Romanians from Transylvania and Banat. In some cases, they designate with the term *Dacians* the Pechenegs and Hungarians. The term *Getae* is used by the 10-15th centuries byzantine chroniclers and writers for designating first and foremost the Romanians between the Carpathians and Danube, in some cases the Pechenegs and very rarely the Uzi or Hungarians.